

1ste bach Rechten

Rechtstaalbeheering

Hendrickx

quickprinter
Koningstraat 13
2000 Antwerpen
www.quickprinter.be

Rechtstaalbeheersing

Waarom rechtstaalbeheersing?

Een correcte en verstaanbare taal binnen de rechten is belangrijk.

Probleem: de rechtspraak en rechtstaal is ontoegankelijk

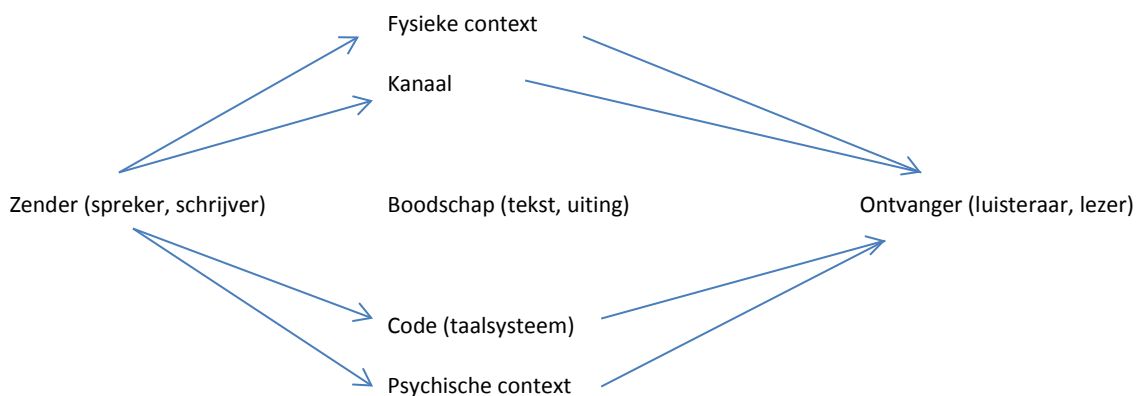
=> Blijkt o.a. uit de justitiebarometer:

- Vertrouwen in justitie stijgt
- Maar 75% vindt de juridische taal onvoldoende duidelijk o.a. door:
  - Complex taalgebruik
  - Ontoegankelijk karakter
  - Afstandelijkheid van professionelen binnen justitie
  - Gebrek aan informatie over de eigen zaak
  - Gebrek aan communicatie
  - Klassenjustitie

I. Inleiding

1. Ontoegankelijkheid van de rechtstaal

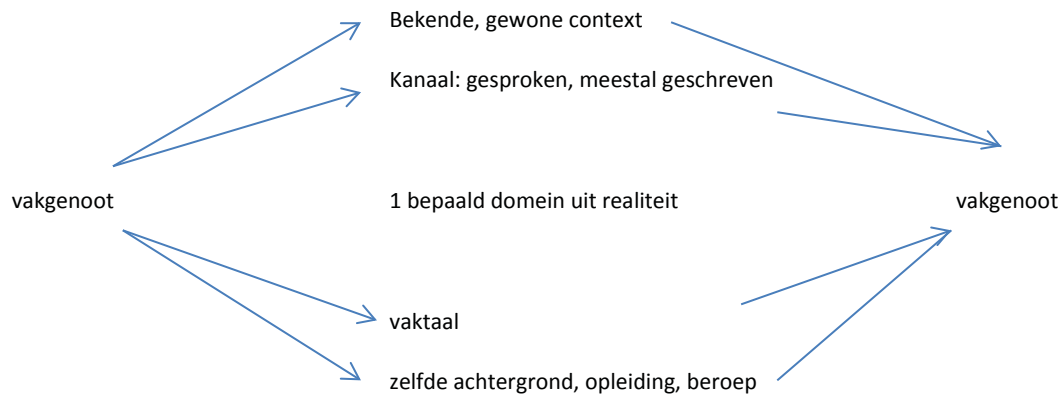
- Rechtstaal = vaktaal van de juristen
- Vaktaal:
  - = taal eigen aan een bepaalde beroepsgroep
  - = situationeel bepaalde variant
  - = sociolect = taalverband in een bepaalde sociale klasse
- Het communicatiemodel van Roman Jakobson

- ♥ Psychische context: bv iemand heeft zin om die boodschap uit te zenden
- ♥ Fysieke context: bv ik zeg iets met een microfoon in de hand

- Er zijn meerdere definities van rechtstaal mogelijk:

- Zendergerichte definitie: “situationeel bepaalde taalvariant die uitgaat van de rechtsbeoefenaar”
- Zendergerichte/codegerichte definitie: “vaktaal van juristen”
- Codegerichte/contextgerichte definitie: “taalgebruik binnen het recht”

Bij rechtstaal klopt dat communicatiekanaal niet

- Zender = juristen
- Boodschap/context: niet één domein uit de realiteit
=> recht behandelt alle domeinen uit de realiteit
=> gespecialiseerd jargon ⇔ breed veld van onderwerpen
=> conflict met traditionele vaktaal want het bevat een breder domein in de realiteit dan klassieke vaktaal
- Ontvanger:
= juristen (vakintern gebruik)
= burgers (vakextern gebruik) => boodschap komt niet aan want de andere kent de juristentaal niet
→ groot conflict met traditionele vaktaal
→ vakextern gebruik primeert

Rechtstaal als afwijkende vaktaal

“Law is a profession of words” – David Mellinkoff, The language of the Law

=> recht bestaat uitsluitend in en door taak

≠ geneeskunde, automechaniek, biologie

Het recht bestaat uitsluitend uit taal (wetboek = verzameling van woorden). Concepten zoals schuld en moord zijn taalkundige concepten. Moord vindt enkel dankzij taal en in taal uitdrukking. Of iets moord is zal de rechtbank beslissen en deze beslist in taal

Bv. als rechter zegt u gaat naar gevangenis, dan gaat u naar de gevangenis

Bv. als ik zeg ik ben rijk, ben ik niet rijk.

Bv. als ambtenaar burgerlijke stand zegt je bent getrouwd ben je dat ook

Kenmerken van rechtstaal

Rechtstaal komt archaisch over:

1. Verouderde woorden en formuleringen ('te dezen')
2. Vreemde woorden en bastaardwoorden (Frans en Latijn)
3. Woorden met een afwijkende betekenis van de normale standaardtaal (middel)
4. Woorden met een onduidelijke, rekbare betekenis (schuld)
5. Juridische vaktermen (kantonnement)
6. Zware verwijswoorden (betreffende, voornoemd, ter zake)
7. Substantieven en substantieveringen ('naamwoordstijl')
8. Dubbele ontkenningen ('niet onontvankelijk')
9. Passiefconstructies en onpersoonlijke constructies
10. Lange zinnen, onder- en nevenschikkingen
11. Complexe opsommingen, veel reeksvormers in één volzin
12. Lange voorbepalingen met een korte conclusie op het einde
13. Belangrijke info vaak moeilijk te vinden (in bijzinnen of helemaal achteraan)
14. Extreme precisie door veel herhalingen ipv eenvoudige verwijswoorden
15. Zeer formele en beleefde stijl (vnl in broeven)

Oorzaken van complexiteit

1. Vele wetten zijn oud en in verouderde taal
2. Teksten steunen op elkaar (je kan 'kantonnement niet zomaar vervangen)
3. Rechtsgeldigheid mag niet in het gedrang komen
4. Gewoonte en voorzichtigheid
5. Wet is te ingewikkeld voor gewone taal
6. Sacrale karakter van de wet
7. Opzettelijk in stand houden om indruk te maken
8. Invloed van het Frans

Recht op een begrijpelijke taal

= reden waarom de onduidelijke rechtstaal zo'n probleem is

1. Verplichte motivering vonnissen
2. Recht op aanklacht in taal die beklagde begrijpt
3. Openbaarheid van de uitspraak
4. Openbaarheid en motivering van bestuur
5. Democratische gelijkheid/niet-discriminatie
6. Voorbeeldfunctie

2. Historische en actuele oorzaken

Klachten over de rechtstaal zijn van alle tijden

A. Evolutie van de Nederlandse rechtstaal in België

Voor 1830:

- Oostenrijkse periode 1648-1789
Realistisch-pragmatische taalpolitiek: Oostenrijk kondigde alle juridische teksten af in de taal

vd bevolkingsgroep => teksten bestonden in het NL en werden in het NL toegepast in onze streken. Hierin kwam verandering door de Franse revolutie

- Franse Revolutie (1792-1804)
Taalimperialisme: het Frans werd de enige officiële taal => (belangrijke) juridische teksten werden enkel in het Frans bekendgemaakt
- Napoleon:
=> 1797: tweetalig 'Bulletin Flamand' = soort krantje waarin professoren een eigen vertaling maakten
=> vertalingen van alle grote codes. In NL schakelde men er één van de belangrijkste schrijvers/dichters voor in, nl. Bilderdijk. Deze vertalingen hadden geen kracht van wet
- Verenigde Nederlanden (in 1815 werden BE en NL opnieuw herenigd tot de Nederlanden)
=> realistisch-gematigde politiek: Koning Willem voert het Nederlands in als officiële taal. Maar hij zal ook gematigde taalpolitiek voeren. Hij probeert stilletjes aan meer en meer het NL op te leggen, maar met respect voor het FR
(Op dat ogenblik is rechtstaal volop in ontwikkeling o.a. door vertalingen van de codes in NL. men moest bv. Nederlandse woorden verzinnen om de Franse te vertalen)

1830:

Belgische revolutie

- De taalvrijheid werd afgekondigd en in de Gw. Opgenomen
- Besluit van het Voorlopig Bewind van 16 november 1830:
=> komt hier op neer: er zijn wat dorpjes waar ze Vlaams en Duits spreken, maar wat is het Nederlands nu eigenlijk want we leren Nederlands maar in Antwerpen is het bijvoorbeeld anders Nederlands dan in Gent => in welk Nederlands moeten we dan officiële teksten gaan vertalen?
=> was toen een goed argument maar nu niet meer

1831-1845:

- 1831: Bulletin officiel des lois et arrêtés royaux de la Belgique: dit was tweetalig en bevatte officiële vertalingen. Dit bestond maar heel kort en werd afgeschaft omdat het BS werd opgericht MAAR was eentalig Frans en gratis voor alle overheidsdiensten. Men maakte een soort magazine met vertalingen die men moest kopen en er vaak te laat waren => iedereen gebruikte Franse versie
- 1845: Moniteur Belge: eentalig Frans
- 1841: Karel Ledeganck, vertaling Burgerlijk Wetboek, taalpolitieke vertaling: hij maakte een eigen Vlaamse tekst die niet overeenkwam met het BW zoals dat vertaald werd door Bilderdijk in Nederland, dit verscherpte helaas de discussie dat het Nederlands slechts een variërend taaltje was en dat niet goed was als rechtstaal het is slechts de taal van de simpele Vlaamse boertjes (dit was een privé-initiatief)
- 19e eeuw: minachting voor Nederlands als rechtstaal

1870-1898: Eerste initiatieven

- 1860: proces Coucke-Goethals: 2 Vlaamse werklieden werden terechtgesteld en veroordeeld voor een moord in het Frans en achteraf bleken ze onschuldig te zijn maar ze hadden niets

van hun proces begrepen omdat het in het Frans was => hierdoor ontstond voor een stuk de Vlaamse beweging

- 1868: eerste rede in het parlement door Coremans = eerste voorstander om NL in te voeren
- 1873: eerste taalwet, strafproces (wet-Coremans): deze ging over taalgebruik in strafzaken, bij de correctionele rechtbank, niet bij Beroep!!! (o.a. door proces Coucke-Goethals maar ook door Schoupen die naar Scharen ging om een document in het Nederlands te vragen. De gemeenteambtenaar zei nee je moet Frans gebruiken. Schoupe werd veroordeeld omdat hij geen Frans wilde spreken
- 1878: tweede taalwet: bestuurszaken => je hebt het recht om NL te spreken met je gemeente
- 1883: derde taalwet: middelbaar onderwijs werd vernederlandst
- 1891: strafprocessen hoven van beroep
- Na WO I: burgerlijke procesvoering werd in het NL overgeschakeld

1898: Gelijkheidswet

= een mijlpaal!!

- 1897: Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde publiceert een kwaad pamflet: 'Het Nederlandsch geene rechtstaal?'
- 1898: gelijkheidswet (wet Cooremans-De Vriendt): wetten in beide landstalen rechtskracht
- Probleem:
  - Wat nu met wetten van voor 1898?
  - Wat met de kwaliteit van het Nederlands?

WO I- WO II

- 1883 en 1910: wet op het officieel middelbaar onderwijs
- 1923-1930: wet op de universiteiten => vernederlandst
- 1913, 1938: leger
- 1932: regeringsdiensten
- 1935: wet van 19 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken / Wet Marck: burgerlijke procesvoering
- Tegen 1935 was men er zo van overtuigd het Nederlands een plaats te geven dat de tekst: 'de wet op het taalgebruik is nageleefd' in elk vonnis wordt opgenomen

Wetboekencommissie

Voorlopers:

- Prof. Bellefroid en prof. Obrie (Gent 1890-1918): beginnen in Gent te vertalen en publiceren een aantal vertalingen tot in WO I de Duitse bezetter BE binnenvalt
- Duitse wetboekencommissie 1917-1918: wanneer de Duitse bezetter de Gentse universiteit vernederlandst worden wetboeken onder leiding van de Duitse bezetter vertaald door een vertaalcommissie maar in 1918 doekt de Be wetgever het hele zaakje weer op opm.: Obrie keek wel naar de Nederlandse rechtstaal in Nederland bv nam het woord wanbedrijf over ipv er zelf een nieuw woord voor te verzinnen => De Duitse wetboekencommissie werd veroordeeld wegens collaboratie (ook Bellefroid en Obrie) maar men voelde dat er iets aan moest worden gedaan.

Wetboekencommissie 1923

Deze werd bij KB opgericht en stond onder leiding van de Leuvense professor van Dievoet

- KB 1923: vertaling maken in de 'Vlaamse taal' van de grondwet, de wetboeken, de wetten en besluiten van voor 1898
  - Keuze voor aansluiting bij Nederland
  - Goedkeuring vertalingen via KB
    - 1925: Gw.
    - 1926: Sw.
    - 1927: Gemeentewetboek
    - 1929: de provinciewet en het wetboek van strafvordering
    - 1932-1939 (8 KB's): burgerlijk wetboek

Opm.: deze vertalingen sloten ook aan bij de vertalingen uit Nederland

Opm.: van Dievoet en zijn commissie hebben de Nederlandse taal zoals wij die nu kennen vorm gegeven

Opm.: er zijn vandaag nog altijd wetten, zoals de wet op kerkfabrieken, die geen officiële Nederlandse tekst hebben

Nederlands-Belgische commissie in 1938

- Herziening vertaling BW
- Aansluiting bij Nederlandse terminologie
- Basis voor commissie 1954
- Niet voltooid door WOII

Voor WO II wou van Dievoet nog verder gaan en hij wilde dichter aanleunen bij Nederland en richtte een commissie op die gemengd was met Belgische en Nederlandse professoren = uniek want is later nooit meer gebeurd. Helaas heeft WO II daar een stokje voor gestoken => alles viel stil, een aantal leden gingen op pensioen,... en het duurde tot 1954 voor er weer een wetboekencommissie wordt ingevoerd: deze kreeg een andere opdracht geen vertaling meer in de Vlaamse taal maar een officiële volwaardige Nederlandse tekst

Opm.: deze commissie bestaat nog want is nooit opgeheven. De gemiddelde leeftijd is 80 maar af en toe komt ze nog wel eens samen

Wetboekencommissie 1954

- KB 5 april 1954: commissie belast met de voorbereiding van de Nederlandse tekst van de grondwet, de wetboeken en de voornaamste wetten en besluiten
  - Wezenlijk andere opdracht: evenwaardige teksten
  - 1961 BW
  - 1967 Strafwetboek: wetboek van strafvordering en de wet op de voorlopige hechtenis
  - 1956 => 1967: Gw.
  - 1970: Kieswetboek, de Gemeentekieswet en de Provinciekieswet

- 1983+1997: wetboek van koophandel
- Grondleggers van de officiële Nederlandse rechtstaal in België
- Hoge kwaliteit, alom geprezen
- Keuze taalnorm: de commissie heeft vermeld waarom ze bepaalde termen wel/niet gekozen heeft. Ze neemt doelbewust ook vreemde woorden op

dat de Nederlandse rechtstaal in België en Nederland één dient te zijn vloeit reeds voort uit de taaleenheid van het Nederlands sprekende volk in Noord en Zuid. Voor de rechtstaal, gezien als technische taal, is zulks des te meer noodzakelijk, omdat het gebruik van twee uitdrukkingen voor eenzelfde begrip misverstand en verwarring kan teweegbrengen. Er zal wel niemand meer worden gevonden die nog zou bewezen, dat het Vlaamse volk behoefte heeft aan een eigen rechtstaal, verschillend van de Nederlandse. Volledige eenheid is evenwel niet te bereiken. Een eerste hindernis bestaat hierin, dat het Belgische recht, naar vorm en inhoud, niet steeds met het Nederlandse overeenstemt [...] Ook om een andere reden is een eenheid van terminologie niet altijd mogelijk, noch zelfs wenselijk [...] Het ware derhalve verkeerd, alle vreemde woorden en bastaardwoorden die in Nederland gebruikelijk zijn, zonder de nodige kritiek over te nemen, vooral waar goede Nederlandse uitdrukkingen in de plaats komen voor domme bedenkelijke vreemde of vreemdsoortige woorden, die allen daarom in Nederland voortleven, omdat zij er door een meer dan honderdvijftig jaren oud gebruik burgerrecht hebben verkregen.

Raad van Staat

- Opggericht in 1946
- Afdeling Wetgeving = raadgever van de WG = om wetkwaliteit te verbeteren
- Memorie bij wetsontwerp tot oprichting:

Over het algemeen wordt erkend dat onze algemene gerechtelijke instellingen voldoening geven. Zij blijven buiten de voorgestelde innovatie. Aan haar organisatie, noch aan haar bevoegdheid moet geraakt worden Daarentegen beklagt men zich over de imperfecties in het opmaken der wetten en in de denkwijze der administratie. De wetten zijn zo talrijk geworden, de te reglementeren materie zo velerlei en ingewikkeld dat de voorbereiding van de wetgevende handelingen en de Koninklijke besluiten noodzakelijk dient te verbeterd. De ondervinding heeft inderdaad uitgewezen dat de wetten dikwijls slecht pgesteld zijn: de imperfecties der teksten, de leemten, de onduidelijkheid der terminologie, bemoeilijken de interpretatie van de toepassing. Ze zijn bovendien slecht geordend en wel zo dat haar mangelt aan homogeniteit en tegenspraak meer dan eens voorkomt: deze imperfecties verwekken onzekerheid, gebrek aan vertrouwen in de wet en vermenigvuldigen de geschillen
- Vertaaldienst/taaldienst van de Raad = dienst ter overeenstemming der teksten. Het is dus geen vertaaldienst want het is slecht een gelijkwaardige tekst voor het Nederlands te verkrijgen.

Aan dit bureau valt de kiese en gewichtige taak ten deel onze Nederlandse rechtstaal vast te leggen. Elk van beide wetgevende kamers, elk ministerieel departement heeft thans zijn eigen vertaaldienst, waarin ambtenaren met grote ervaring en sterk ontwikkelde persoonlijkheid vaak hun eigen stempel drukken op het werk. Hieruit volgt vanzelf een soms grote verscheidenheid in de vertaling van dezelfde woorden en uitdrukkingen. Verder kan men bij sommigen een overdreven neiging waarnemen om de Noord-Nederlandse terminologie in haar geheel over te nemen, zonder daarbij te bedenken dat de weer te geven begrippen elkander niet steeds volkomen dekken.

Uit dit alles vloeit een zeker gebrek aan eenheid voort in de Vlaamse teksten van onze wetten en belseuten, gebrek dat noch door de Ministers, noch door de wetgevende kamers is kunnen verholpen worden.

En toch zou onze wets- en rechtstaal er alles bij te winnen hebben, kon ze zich ontdoen van de particularistische neigingen die haar prestige shaden en alles behalve bevorderlijk zijn voor

haar verstaanbaarheid. Naar mijn mening zou alleen de Raad van State, dankzij de centrale stelling die hij in de wetgevende arbeid inneemt en de opdracht die de wetgever hem uitdrukkelijk heeft gegeven, deze heilzame taak kunnen volbrengen en de Belgische rechtsterminologie vastleggen.

Recente initiatieven

- 31 mei 1961: wet betreffende het gebruik der talen in wetgevingszaken, het opmaken, bekendmaken en inwerkingtreden van wetten en verordeningen (vervangt gelijkheidswet)
- 1980: Taalunieverdrag
  - Gelijke terminologie (in Vlaanderen en Nederland) ten behoeve van wetgeving en officiële publicaties
  - Verantwoord gebruik van de Nederlandse taal, in het bijzonder in het onderwijs en het ambtelijk verkeer
- 1992: taaldiensten bij Vlaams Parlement, Vlaams Ministerie: kijken alle teksten na op goed juridisch taalgebruik
- 1992: federale rondzendbrief en bureau leesbaarheid bij OFO
- Taaldiensten bij Senaat: nu op sterven na dood
- Vanaf 2000: taaldiensten bij Rekenhof, gemeenten,...
- Opleidingen OFO (opleidingsdienst), initiatieven FOD en P&O (persoon en opleiding)
- 2008: Wetsvoorstellen/parlementaire resolutie
- Justitiehuisen, voorlichting,...
- September 2008: communicatieprijs VJV (VL. Journ. Ver.)

=> er leeft heel wat om het Juridisch Nederlands te ondersteunen, maar er hangt heel veel af van de politieke wil. In 2008 is er zelfs een resolutie ingediend om de Nederlandse rechtstaal te vereenvoudigen. (maar een resolutie is niet bindend dus is er eigenlijk weinig inhoud)

Recente initiatieven wetstekwaliteit

- Sinds 1995: initiatieven i.v.m. wetsevaluatie
- Wet van 1996 over wetsvereenvoudiging (werd taak van RvS)
- 2001 + 2008: federale aanwijzingen wetgevingstechniek = handboeken
- 2005: Vlaamse aanwijzingen wetgevingstechniek
- 2009: opleiding wetgevingsambtenaren Vlaamse Gemeenschap

B. Rechtstaalzorg in het buitenland

Nederland

Heeft vanaf zijn onafhankelijkheid een autonome ontwikkeling gekend van het juridisch Nederlands => 300j voorsprong op BE

- Eind 19^e E: vereenvoudigingscommissies
- 1951: eerste officiële reeks 'Richtlijnen voor de Wetgevingstechniek'
- Vanaf 1989: volledig en geïntegreerd kwaliteitsproces op basis van 'Draaiboek voor de wetgeving'
- Voorlichtingsambtenaren
- Campagnes als 'Helder Haags'

- Wedstrijden voor beste overheidsbrief e.d.
- Privépublicaties: taalgidsen voor overheid enz.

Plain Language Movement

Ook de Angelsaksische wereld is al langer bezig dan wij. De Angelsaksische beweging is gegroeid uit een aantal advocate, die eenvoudig en toegankelijk wilden zijn voor hun cliënten

- 1979, UK: Plain English Campaign
  - www.plainenglish.co.uk
  - www.clearest.co.uk
- 1983: Clarity
  - http://www.clarity-international.net/
- Australië: wetgever wordt rolmodel want hij is beste schrijver
- USA
  - Wetgevende initiatieven (men heeft wetten goedgekeurd die goed taalgebruik opleggen)
  - Symboolwetgeving
  - Onderzoek naar interactie in rechtzaken

Conclusie

- Historische achterstand
- Pas volwaardige rechtstaal sinds midden 20^e E
- Overheersende invloed van het Frans
- Recent meer aandacht

C. Nederlands in de wet

Grondwet

In de Gw. Staat er niets expliciet over de Nederlandse taal als dusdanig maar:

- Art. 4: België omvat vier taalgebieden: het Nederlandse taalgebied, het Franse taalgebied, het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad en het Duitse taalgebied
- Art 30: het gebruik van de in België gesproken talen is vrij; het kan niet worden geregeld dan door de wet en alleen voor handelingen van openbaar gezag en voor gerechtszaken
- Art 189: de tekst van de grondwet is in het Nederlands, het Frans en het Duits opgesteld

Decreet 1973: decreet van 10 december 1973 betreffende de officiële ebnaming van de taal gebruikt door de Nederlandse cultuurgemeenschap van België

Dit decreet zegt dat Nederlands gebruikt moet worden en NIET Vlaams

Art 1. De officiële benaming van de taal gebruikt door de Nederlandstalige Cultuurgemeenschap van België is het 'Nederlands' of 'de Nederlandse taal'

Art 2. Deze benaming wordt gebruikt voor alle in de taal gestelde stukken, uitgaande van openbare diensten en daarmee gelijkgestelde diensten, inrichtingen van openbaar en gesubsidieerd onderwijs, door de overheid gesubsidieerde instellingen en verenigingen.

Art. 3. Het gebruik van de termen 'Vlaams' of 'Vlaamse taal' tot aanduiding van de taal gebruikt door de Nederlandse Cultuurgemeenschap van België, is beperkt tot die gevallen waarin zulks wegens historische, geografische of volkskundige redenen verantwoord is.

Taalunieverdrag 1980

Zijne Majesteit de Koning der Belgen en

Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden

Zich bewust van het Belang van de Nederlandse taal voor de samenleving in Hun landen;

Zich ervan bewust dat de overheden van Hun landen samen medeverantwoordelijk zijn voor de Nederlandse taal als instrument van maatschappelijk verkeer en als uitdrukkingmiddel van wetenschap en letteren, alsmede voor de vaardigheid en het gebruik ervan;

Ervan overtuigd dat grotere bekendheid met de Nederlandse taal en letteren in het buitenland zal leiden tot meer waardering voor de Nederlandse cultuur;

Ervan overtuigd dat de gemeenschappelijke zorg voor de Nederlandse taal de banden tussen de Nederlandstaligen in Hun land zal versterken;

Artikel 2:

1. De taalunie heeft tot doel de integratie van Nederland en de Nederlandse Gemeenschap in België op het gebied van de Nederlandse taal en letteren in de ruimste zin
2. Tot dit gebied behoren: de taal en letteren als onderwerp van de wetenschap, de letteren als vorm van kunst, de taal als communicatiemiddel van de wetenschappen, de taal als medium van de letteren, het onderwijs van de taal en de letteren en, meer in het algemeen, de taal als instrument van maatschappelijk verkeer

Artikel 4:

De Hoge Verdragsluitende Partijen besluiten tot

- a. De oprichting en de instandhouding van gemeenschappelijke instellingen voor de voor de verwezenlijking van doelstellingen en maatregelen die in dit Verdrag zijn overeengekomen;
- b. Het gemeenschappelijk bepalen van de officiële spelling en spraakkunst van de Nederlandse taal
- c. Het gemeenschappelijk bepalen van een gelijke terminologie ten behoeve van wetgeving en officiële publicaties
- d. Het voeren van een gemeenschappelijk beleid met betrekking tot particuliere initiatieven op het gebied van woordenboeken, woordenlijsten en grammatica's

Artikel 5:

De Hoge Verdragsluitende Partijen zullen bovendien, waar zij dit nodig achten, gezamenlijk:

[...]

b. Het onderwijs in de Nederlandse taal en letteren bevorderen en ernaar streven dat daarbij wordt uitgegaan van de eenheid van de taal en de gemeenschappelijkheid van letteren

c. streven naar een verantwoord gebruik van de Nederlandse taal, in het bijzonder in het onderwijs en het ambtelijke verkeer

[...]

a. de instelling van databanken op het gebied van terminologie en het opstellen van woordenlijsten bevorderen

Spellingsbesluiten

- Decreet van 19 april 1995 tot wijziging van het decreet van 20 november 1972 tot vaststelling van de officiële schrijfwijze van de Nederlandse taal
Art.3 van hetzelfde decreet wordt vervangen als volgt:
“Met betrekking tot de officiële spelling en spraakkunst van de Nederlandse taal is de Vlaamse regering belast met de uitvoering van de besluiten van het comité van ministers van de Nederlandse Taalunie
De Vlaamse regering brengt de bepalingen van het koninklijk besluit van 21 november 1864 dat betrekking heeft op de spelling van de Nederlandse taal, het besluit van de Regent van 9 maart 1946 tot regeling van de spelling van de Nederlandse taal en het Koninklijk besluit van 19 augustus 1954 betreffende de schrijfwijze en de woordenschat van de Nederlandse taal in overeenstemming met de in het eerste lid bedoelde besluiten van het Comité van de ministers van de Nederlandse Taalunie.
- Besluit van 30 mei 1996 van de Vlaamse regering tot vaststelling van bepaalde regels van de officiële en van de spraakkunst van de Nederlandse taal.

Sociaalrechtelijk woordenboek

= van kracht bij wet/decreet MAAR is verouderd. Er zitten veel terminologische juridische nuances in, maar eigenlijk kent niemand het nog.

- Decreet van 25 september 1975 van de Cultuurraad van de Nederlandse Cultuurgemeenschap tot verbetering van de sociaalrechtelijke terminologie in de overheidsdiensten

3. Nederlands, Vlaams?

Welke norm voor het Nederlands in België?

Wat is goed Nederlands?

Taal en variatie

Taal verandert:

- Diachroon = doorheen de tijd
  - Woordenschat
Bv. het woord wijf was vroeger niet negatief maar een gewone benaming voor vrouw
  - Uitspraak
  - Grammatica
Bv. het boek wat daar ligt kan mss ooit de norm worden
- Synchroon = het Nederlands verschilt op eenzelfde moment op verschillende plaatsen
  - Dialecten = streekgebonden variëteiten = geografisch verschil
  - Regiolecten
  - Sociolecten: taal i een sociaal identificatiemiddel
Bv. de taal van oude mensen, jeugdtaal,...

Standaardtaal

De Nederlandse Taalunie heeft een definitie van standaardtaal gegeven:

“Het Nederlands dat algemeen bruikbaar is in het publieke domein, d.w.z. in alle belangrijke sectoren van het openbare leven, zoals het bestuur, de administratie, de rechtspraak, het onderwijs en de media.”

Anders uitgedrukt: de Nederlandse standaardtaal is het Nederlands dat algemeen bruikbaar is in contacten met mensen buiten de eigen vertrouwde omgeving (secundaire relaties)

=> niet aan een bepaalde geografische plaats of groep gebonden. Je gebruikt ze in openbare domeinen.

Opm.: men heeft een enquête gedaan bij een paar duizend Vlamingen en Nederlanders. Men vroeg waar kan je volgens jullie dialect gebruiken en gaf dan een aantal mogelijkheden:

- In de kerkdienst evt
- Bij vrienden
- Absoluut NIET in de rechtzaak

Voor eens tuk zit er variatie in de standaardtaal:

- Geografisch: groot verschil tussen de standaardtaal in NL en BE
bv. je mag de code van je bankkaart indrukken ⇔ je mag pinnen
- Stilistisch: geschreven standaardtaal ziet er anders uit naargelang de stijl die je gebruikt
bv. door een advocaat geschreven conclusie zal er anders uitzien dan een krantenartikel

Gestandaardiseerde variant:

- a) Codificatie
- b) Normbepalend = dat wat door de meeste taalgebruikers als het juiste taalgebruik wordt beschouwd = de norm
- c) Publiek domein

De standaardtaal is onbewust maatschappelijk gegroeid maar ook deels door politiek beleid gestuurd.

Standaardtaal als ui

1. In het midden zit wat iedereen zonder discussie aanvaardt bv. appel
2. Buiten de kern heb je Nederlandse en Vlaamse standaardtaal. Alle Vlamingen vinden het goed en alle Nederlanders vinden het goed
3. Darbuiten alle taal die niet als standaardtaal wordt aanzien

Criteria voor een goede tekst:

1. Doelgroepgericht
2. Geschreven in correct Nederlands
3. Helder en beknopt
4. Overzichtelijk

Wie bepaalt wat standaardtaal is?

Standaardtaal is geen geconstrueerde taal, maar een levende taalvariëteit. Ze is historisch en spontaan gegroeid.

Ze wordt voornamelijk gestuurd door de spraakmakende gemeente = mensen die aanzien hebben op het vlak van taal.

=> grote schrijvers, belangrijke mediamensen, leraren Nederlands, belangrijke politici en

industriëlen.

=>Blijft soort van ideaal want iedereen maakt wel eens een fout

Soorten taalnormen

= hulpmiddelen die bepalen of iets goed is of niet goed. De hulpmiddelen kunnen soms met elkaar in conflict komen

1. Historische norm: het is altijd zo geweest, dus het zal wel goed zijn
2. Autoriteitsnorm: als het in Van Dale staat, is het goed
3. Logische norm:
bv. schrijf je het aantal studenten is te laat of zijn te laat => je denkt het gaat over meerdere dus norm moet meervoud zijn, maar het juiste is een aantal studenten is te laat
4. Statistische norm: wat de meerderheid zegt is goed
5. Zuiverheidsnorm: iets dat uit een vreemde taal komt is minder zuiver dan wat van het Nederlands komt.
bv. het stukje van een vonnis met de eigenlijke uitspraak wordt traditioneel dictum genoemd => men maakte beschikkend gedeelte => nu noemt men dat beschikkend gedeelte (vertaling van het franse 'dispositif') => de zuiverheidsnorm zegt we moeten dictum gebruiken
6. Effectnorm: een woord is goed als je er het beoogde effect mee hebt, als je lezer je verstaat
7. Esthetische norm: hangt af van de smaak
Bv. als alle Vlamingen het woord goesting mooi vinden, moeten we het maar opnemen als standaardtaal

Waar vindt je de norm?

= de bronnen van standaardtaal

1. Algemene naslagwerken
  - De Grote Van Dale
  - ANS: Algemene Nederlandse Spraakkunst (niet zo makkelijk om mee te werken ondanks dat ANS het meest volledig is wat grammatica betreft)
2. Websites
  - Nederlandse Taalunie (www.taaladvies.net): legt uit waarom iets wel of niet beter is
  - VRT: <http://taal.vrt.be> => strenger dan Nederlandse Taalunie
3. Gespecialiseerde boekjes: correct taalgebruik

Van Dale: inleiding en toelichting

= beperkt tot standaardtaal elementen die daar niet toe behoren, maar om bepaalde redenen vermelding verdienen: gelabeld met tijdsmarkeringen als archaisch of verouderd en stillistische markeringen als formeel, informeel, vulgair

De labels zijn waarschuwingen. Je vindt ze enkel in de Grote Van Dale

Speciale aandacht gaat uit naar het woord Belgisch Nederlands dat erkend is door Van Dale => Als dit er staat mag je dit gebruiken in België, maar let op want er kan een extra label bij staan.

Bv. bij het woord staat Belgisch-Nederlands maar ook 'spreektaal'

Algemene Nederlandse Spraakkunst: inleiding

ANS is heel voorzichtig wegens stemmen in Vlaanderen die zeggen dat Nederlanders niet het recht hebben om ons voor te schrijven wat we moeten doen.

Opm.: Belgisch is vaak synoniem met archaïsch omdat we zoveel achterstaan tegenover Nederland

De Taalunie koos voor een statistische handhaving met steekproeven, enquêtes,... Op basis daarvan beslist een comité of het standaardtaal is of niet => het is een realistische beschrijving van het standaardtaalgebruik + maakt een onderscheid tussen standaardtaal in Nederland en standaardtaal in België.

Vb. Gebruik van de verbogen en de onverbogen vorm: speciale regels en twijfelgevallen

“In andere dan de onder 1 t/m 5 opgesomde gevallen is het gebruik van de onverbogen vorm te bestempelen als formeel of archaïsch, dan wel regionaal (met name in Belgisch Nederlands voorkomend) taalgebruik, bijv.: dat blij gelaat, dat groot huis, het bruin paard, het Gents stadhuis”

Vb. van taaladvies: is het beroep doen op of een beroep doen op? Antwoord standaardtaal = een beroep doen op.

Toelichting: in België en heel af en toe ook in Nederland wordt het lidwoord in deze uitdrukking weggelaten. Het weglaten van ‘een’ wordt door veel mensen niet aanvaardt.

VRT-taalcharter

Hierin zet de VRT de principes uiteen die ze wil hanteren = de VRT wil de norm voor de Belgische variant van de Nederlandse standaardtaal zijn en blijven => hij hanteert daarom een aantrekkelijke, duidelijke en correcte standaardtaal die rekening houdt met en afgestemd is op de kijkers en de luisteraars.

Opm.: dit was een soort van minirevolutie. Voordien moest men vooral naar de standaardtaal in Nederland kijken.

Taalgevoelige Vlamingen die hun taal bewust verzorgen = de norm. Dit betekent niet dat we alle dialectwoorden (direct) gaan aanvaarden.

Vb. VRT taal: parking: de meeste woordenboeken nemen parking zonder leer op. Vroeger werd het wel eens beschouwd als een gallicisme. Parking wordt in het hele taalgebied gebruikt. In NL komt het vooral voor in eigennamen, in BE wordt het ruimer gebruikt.

Nederlands in Vlaanderen

Taal of taaltje? We zitten in een discussie over het Nederlands in Vlaanderen of een aparte taal is, of een taaltje.

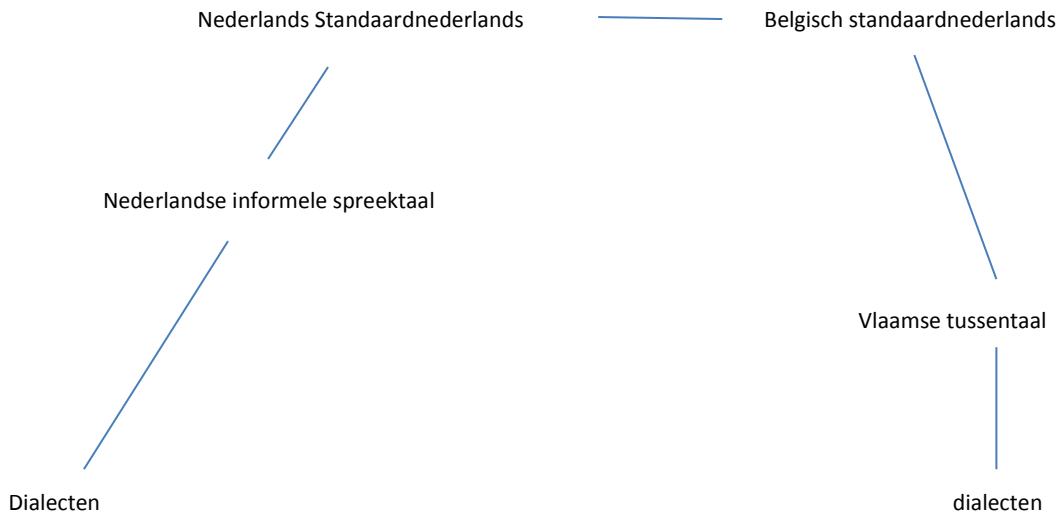
Huidige situatie

- Taalgedrag
- Taalbeleid
- Taalattitude = het gewenste gedrag

Taalgedrag

1. 20^e E: succesvolle standaardisering. De dialecten verschillen nog maar alle Vlamingen zijn in staat om zich in een algemene Nederlandse standaardtaal uit te drukken (ook al hoor je soms nog waar iemand vandaan komt)
2. Overname en toenadering Noord-Nederlandse norm
3. Opvallende variatie
=> uitspraak
=> woordenschat. Bv de tram en de trem, de hesp en de ham
4. Afstand informele spreektaal – verzorgde Nederlands groter

=> Standaardnederlands België – Nederland = bijna gelijk, de informele spreektaal staat verder af van de geschreven taal in Vlaanderen dan in Nederland want in Vlaanderen leunt ze meer aan tegen de dialecten. Dit wordt tussentaal en ook wel sooptaal genoemd want komt bv. voor in Thuis en Familie. MAAR ook hier zie je een evolutie bv. als je naar oude series kijkt spreekt men verzorgd Nederlands (in de jaren '70 moesten de dialecten eruit) nu zitten we aan een ander uiteinde. Als er dan toch dialect of tussentaal op VRT gesproken wordt dan is dat veel gevarieerder dan vroeger. Bv. kijk naar collegegas => standaardtaal werd geassocieerd met pietje precies, de andere collega's spreken Antwerps => als er 30j geleden tussentaal gesproken werd, dan was dat het Antwerps

Taalbeleid

= wat doet politiek = de spraakmakende gemeente en het beleid

Accentverschuiving:

- Niet langer exclusief afgeleide van de Nederlandse taalsituatie
- Men aanvaardt nationale variëteiten
- Houding t.o.v. tussentaal is negatief

Taalattitudes

Tussentaal:

- Volgens taalbeleid: onvoltooide standaardisering. Het is slechts een tussentaal = overgangstaal. We moeten nog een beetje ons best doen en binnenkort spreekt iedereen standaardtaal.